

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

Дрогозюк К.Б.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 347.963:004.738.5(477)
DOI 10.32782/2663-5666.2025.2.3

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЛИСТУВАННЯ В МЕСЕНДЖЕРАХ ЯК ДОКАЗ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Вступ. Сучасний рівень розвитку цифрових технологій та їх масштабна інтеграція в соціальні процеси зумовлюють поступову, але незворотну цифрову трансформацію не лише побутових аспектів, а й ключових сфер життєдіяльності суспільства. Одним із яскравих проявів цього процесу є масове використання цифрових каналів комунікації, зокрема мобільних застосунків для обміну повідомленнями – таких як Viber, Telegram, WhatsApp, Signal, Messenger тощо. За допомогою зазначених месенджерів здійснюється вирішення робочих питань, ведення переговорів із контрагентами, комунікація з інтернет-магазинами, участь у групових батьківських чатах, підтримка контактів з родиною та друзями тощо.

Активне поширення месенджерів як комунікаційного інструменту зумовлює появу правових ситуацій, у межах яких виникає необхідність використання фрагментів або повного обсягу цифрового листування як доказів у судовому провадженні. Таким чином, цифровізація суспільства безпосередньо впливає на правову систему, насамперед – на функціонування судочинства. Одним із виявів цього впливу є посилення значення електронних доказів у цивільному процесі.

Особливий інтерес серед таких доказів викликає саме електронне листування, здійснене за допомогою месенджерів. З огляду на його широке поширення та практичну значущість, постає актуальне питання щодо юридичної природи такого листування та визначення його процесуального статусу в межах цивільного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на зростаючу актуальність електронного листування як джерела доказової інформації у цивільному процесі, це питання неодноразово

ставало предметом наукового осмислення вітчизняними правознавцями. Серед дослідників, які торкалися проблематики використання електронних доказів загалом та електронної комунікації зокрема, варто відзначити праці Н. Ю. Голубевої, І. Ю. Татулич, А. Ю. Каламайко, Р. О. Кабальського, О. М. Лазько, Ю. С. Павлової, В. С. Петренка, Д. М. Цехана, С. А. Чванкіна, А. С. Штефана та інших.

Вагомим кроком у розвитку цієї наукової тематики став захист у 2024 році дисертаційного дослідження О. Г. Привиденцева на тему «Електронне повідомлення як доказ у цивільному процесі», яке стало першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів використання електронних повідомлень як доказів з урахуванням процесів цифрової трансформації та євроінтеграційних тенденцій у сфері права.

Втім, незважаючи на наявні наукові напрацювання, у правозастосовній практиці та юридичній науці все ще зберігається низка нерозв'язаних проблем, пов'язаних зі збиранням, поданням, дослідженням і процесуальною оцінкою електронного листування як форми електронного доказу в цивільному судочинстві.

Метою наукової статті є аналіз процесуального порядку використання електронного листування у доказуванні в межах цивільного судочинства України, а також дослідження проблемних аспектів, пов'язаних із представленням такого листування як належного та допустимого доказу.

Виклад основного матеріалу. Попри активне впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя, правове регулювання електронного листування, зокрема, у месенджерах, як різновиду електронних доказів у цивільному судочинстві України й досі має

фрагментарний характер. Відповідні положення містяться лише у деяких нормах цивільного процесуального законодавства.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 100 ЦПК України, електронними доказами визнається інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для розгляду справи. Зокрема, до таких доказів належать: електронні документи (у тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та аудіозаписи тощо), веб-сайти (їх сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних, а також інші дані в електронній формі.

Згідно з ч. 2 ст. 100 ЦПК України, електронні докази подаються до суду в оригіналі або у формі електронної копії, на яку накладено кваліфікований електронний підпис відповідно до вимог Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Частина 6 ст. 18 останнього з названих законів закріплює, що кваліфікований електронний підпис прирівнюється до власноручного підпису і має презумпцію його відповідності. У свою чергу, ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює, що оригіналом електронного документа визнається електронний примірник з обов'язковими реквізитами, у тому числі електронним підписом автора або іншим підписом, що прирівнюється до власноручного згідно із законодавством.

Таким чином, у разі дотримання вимог щодо автентичності, цілісності та ідентифікації автора, електронне листування може бути визнано належним доказом. Водночас, на практиці під час електронного листування (через месенджери, соціальні мережі, email тощо) користувачі не використовую електронний підпис. З урахуванням цього, постає проблема відсутності чіткого законодавчого механізму підтвердження справжності листування в месенджерах, що спричиняє дискусії у науковому середовищі та труднощі у судовій практиці.

В. С. Петренко підкреслює, що законодавство України чітко регламентує використання електронного листування з електронним підписом. Втім, такий формат комунікації переважно використовується між державними органами (державні виконавці, податкові органи, суди), тому суди визнають відповідне листування належним і допустимим доказом [1, с. 49].

Разом з тим, на думку С. А. Чванкіна до електронних повідомлень не застосовуються вимоги Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV, зокрема щодо електронного підпису. Тому такі повідомлення можуть визнаватися електронними доказами навіть без підпису, що розширює можливості їх використання в суді [2, с. 51].

Відсутність електронного підпису безумовно ускладнює ідентифікацію відправника, особливо якщо одна зі сторін заперечує свою участь у листуванні. У більшості месенджерів, що функціонують як засоби миттєвого обміну повідомленнями в комп'ютерних мережах (наприклад, Viber, Telegram, WhatsApp тощо), використовується прив'язка до номера телефону, однак деякі сервіси, як-от Skype, не потребують цього. При цьому, доведення належності номера конкретній особі може бути проблематичним, особливо якщо послуги надавались без укладення договору або реєстрації абонента – у такому випадку оператор не зможе надати запитувану інформацію [2, с. 51].

Окрім цього, ідентифікація особи через мобільний номер має обмеження через відсутність обов'язкової прив'язки абонентів мобільного зв'язку до паспортних даних – така процедура є добровільною і може бути реалізована через електронну ідентифікацію на сайті оператора або шляхом подання письмової заяви. Законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про електронні комунікації», який передбачав запровадження обов'язкової ідентифікації користувачів електронних комунікацій, був відкликаний у 2021 році для доопрацювання. Однак, на нашу думку, впровадження аналогічної моделі в Україні могло б значно підвищити ефективність процедур доказування, спрямованих на ідентифікацію автора електронних повідомлень.

При цьому судова практика свідчить про те, що наявність запису імені абонента в телефонній книзі користувача не визнається належним і достатнім доказом ідентифікації особи, оскільки такий запис не має об'єктивної верифікації – користувач може самостійно призначити будь-яке ім'я будь-якому номеру телефону [3].

У судовій практиці трапляються випадки, коли власник номера підтверджує, що він йому належить, але стверджує, що до телефону мали доступ інші особи. Такі твердження повинні оцінюватись судами критично, адже якщо доведено, що повідомлення надіслано з номера,

zareєстрованого за певною особою, презюмується, що саме вона є його відправником. Відповідно, тягар спростування цієї презумпції покладається на таку особу.

З урахуванням вищезазначеного можна виокремити декілька способів встановлення належності телефонного номера конкретній особі: аналіз письмових доказів (наприклад, анкет, заяв, процесуальних документів, у яких особа зазначала відповідний номер); показання свідків, які можуть підтвердити зв'язок особи з цим номером; а також електронні докази – зокрема, інформація з офіційних вебсайтів, профілів у соціальних мережах чи відкритих реєстрів [2, с. 51].

У вітчизняній судовій практиці поширеним є прийняття судами скріншотів із месенджерів (зокрема Viber, Skype) як доказів, що підтверджують обставини справи [4], [5]. У деяких випадках суди додатково враховують наявність зображення особи, яка є учасником процесу, в межах такого листування [6, с. 158].

Водночас одним із ключових ризиків використання електронного листування, зокрема у формі скріншотів, як доказу у цивільному процесі є наявність у месенджерах технічної можливості видалення повідомлень як з боку відправника, так і з боку отримувача. Це створює перешкоди для подання суду оригіналу електронного доказу, що, у свою чергу, ускладнює перевірку його достовірності. У зв'язку з цим актуалізується необхідність застосування процесуального механізму забезпечення доказів – зокрема, шляхом судового огляду відповідного цифрового контенту або призначення експертизи у разі виникнення сумнівів щодо автентичності чи відповідності скріншота фактичному вмісту переписки. Однак постає складне процесуальне питання: якими мають бути дії суду або сторін, якщо, попри подання заяви про забезпечення доказів та призначення експертизи, інша сторона навмисно змінює зміст листування або видаляє окремі повідомлення до моменту фіксації доказу у встановленому порядку?

Такі самі проблеми постають і у разі використання листування в соціальних мережах соціальних мереж. Оскільки акаунти можуть реєструватися під вигаданими іменами без прив'язки до паспортних даних, це ускладнює встановлення особи відправника. З урахуванням цього, використання таких доказів ускладнюється неможливістю достовірного встановлення особи, яка надсилає повідомлення,

з огляду на поширеність фейкових акаунтів із неправдивою інформацією. Втім, якщо сторінка активно використовувалась, містить персональні фото та іншу ідентифікаційну інформацію, це дозволяє з достатньою вірогідністю ототожнити її з конкретною особою. У таких випадках ідентифікація особи також можлива на підставі змісту листування, що часто не визнається судами як належний доказ. Окрім того, фіксація змісту веб-сторінок може здійснюватися спеціалізованими установами, зокрема Українським мережевим інформаційним центром (УМІЦ), який за результатами перевірки надає звіт, що може бути поданий як доказ навіть після видалення інформації. У подібних справах може бути призначена експертиза у сфері телекомунікацій, яка дозволяє встановити джерело надходження повідомлення, у тому числі IP-адресу користувача [6, с. 158].

Важливу роль у формуванні підходів до оцінки допустимості електронних повідомлень як доказів відіграє судова практика Верховного Суду. Так, у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 30 жовтня 2019 року у справі № 711/9146/16-ц було звернуто увагу на специфіку використання веб-сторінок як електронних документів. Суд зазначив, що вони не можуть бути подані до суду у фізичній формі, проте за умови, що містять відомості про обставини, значущі для справи, їх огляд можливий безпосередньо за посиланням в Інтернеті (зокрема, у порядку, визначеному ст. 85 ЦПК України), із фіксацією таких дій у протоколі судового засідання [7].

У справі № 587/2051/18 (Постанова від 7 липня 2021 року) Касаційний цивільний суд, досліджуючи питання автентичності електронного листування, наголосив на необхідності вилучення оригіналів електронних документів у разі, якщо сторона заперечує відповідність поданих копій їх змісту. Відмова суду нижчої інстанції у задоволенні відповідного клопотання була визнана порушенням процесуальних норм і призвела до скасування судових рішень (відповідно до вимог ст. 78, 95, 100, 185 ЦПК України) [8].

Зі свого боку, постанова Касаційного цивільного суду від 25 червня 2021 року у справі № 643/6581/19 містить висновок про неналежність роздруківок листування в месенджері Viber як доказу укладення договору найму відповідно до вимог ст. 77–80 ЦПК України. Водночас суд не заперечив у принципі допустимість таких доказів, залишивши простір для їх використання

за умови підтвердження автентичності та дотримання процесуального порядку подання [9].

Разом з тим, судова практика Верховного Суду у питанні допустимості електронного листування як доказу в цивільному процесі України не є усталеною та однозначною. Зокрема, в низці Постанов Верховного Суду – від 11 червня 2019 року у справі № 904/2882/18, від 24 вересня 2019 року у справі № 922/1151/18, від 28 грудня 2019 року у справі № 922/788/19 та від 16 березня 2020 року у справі № 910/1162/19 – висловлено правову позицію, відповідно до якої роздруківки електронного листування не відповідають вимогам до електронного документа або його копії, передбаченим частиною першою статті 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Такий вид інформації не може визнаватися належним доказом у розумінні процесуального права, оскільки він не містить електронного підпису – обов'язкового реквізиту електронного документа. Відсутність цього елемента унеможливорює достовірну ідентифікацію автора повідомлення та не забезпечує захищеність його змісту від несанкціонованого редагування чи спотворення, що, у свою чергу, створює істотні ризики фальсифікації подібних доказів [10].

Подібні підходи застосовуються й до встановлення власника електронної пошти. Під час оцінки електронного листування через email суд насамперед має встановити, чи особа користувалася відповідною адресою. У цьому контексті видається доцільним погодитись з думкою окремих науковців про необхідність поступового впровадження офіційної електронної адреси для фізичних осіб. Зокрема, відповідна ініціатива вже висувалась у Законопроекті № 3860 від 16.07.2020 року, який передбачав запровадження офіційних електронних адрес з можливістю їх присвоєння під час отримання або оновлення паспорта, а також через портал «Дія» [6, с. 157]. Наразі поняття «офіційна електронна адреса» згадується в Положенні про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15–21, де зазначається, що офіційною електронною адресою є сервіс Електронного кабінету ЄСІТС [11]. Втім, відповідно до Закону України від 29.06.2023 № 3200-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або

її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» фізичні особи не зобов'язані обов'язково реєструвати Електронний кабінет в системі ЄСІТС.

О. Г. Приведенцев вважає, що головним інструментом ідентифікації автора електронного повідомлення виступає судова експертиза, яка може бути призначена з ініціативи суду або на підставі клопотання сторони у порядку забезпечення доказів. Отриманий висновок експерта визнається процесуальним засобом доказування [6, с. 157]. Так, способом встановлення авторства може бути проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи, яка дозволяє дослідити характеристики комп'ютерних систем та рух електронної інформації.

При цьому, науковець підкреслює, що ідентифікація автора повідомлень залежить від формату електронного повідомлення:

- Текстові повідомлення підлягають дослідженню в межах лінгвістичної, почеркознавчої чи авторознавчої експертизи цифрового письма, що дозволяє встановити, чи створено запис однією особою, а також виявити факт дописування чи змінення змісту.

- Голосові повідомлення можуть бути об'єктом фоноскопичної та лінгвістичної експертизи усного мовлення, які допомагають встановити тотожність голосу, спростувати або підтвердити факт фальсифікації, а також ідентифікувати мовця за лінгвістичними ознаками.

- Мультимедійні повідомлення, що поєднують текстову, звукову та графічну інформацію, досліджуються із застосуванням відповідних експертиз. Зокрема, фототехнічна експертиза дозволяє встановити факт монтажу, час і місце створення фото, а також змінення зображення за допомогою графічних редакторів. Особливо це актуально у випадках, коли йдеться про селфі, що потребують зіставлення метаданих з часом отримання повідомлення. Аналогічно, відеозаписи підлягають експертизі відеозвукозапису на предмет наявності монтажу, відповідності звукового ряду, а також фіксації метаданих [6, с. 157].

На основі аналізу чинної судової практики та законодавства України, з урахуванням наявних викликів, пов'язаних із використанням електронних повідомлень у месенджерах як доказів у цивільному процесі, видається доцільним запровадження окремого правового режиму для такого виду доказу. Зокрема, на нашу думку, необхідно нормативно закріпити в цивільному процесуальному законодавстві (зокрема, у Законі України «Про електронні документи

та електронний документообіг») визначення понять «електронне повідомлення», «месенджер» та «електронне листування через сервіси обміну миттєвими повідомленнями», із одночасним визначенням критеріїв їх допустимості, автентичності та належності. Наявна термінологічна невизначеність ускладнює правозастосування, змушуючи суди до широкого тлумачення понять та відсилання до загальних норм.

У зв'язку з цим пропонується внести зміни до частини першої статті 100 ЦПК України, виклавши її в такій редакції:

«Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи, медіа-файли, веб-сайти, електронні повідомлення (у месенджерах, електронній пошті, соціальних мережах, веб-сайтах тощо), бази даних та інші дані в електронній формі, які містять метадані. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).».

Крім того, доцільним є доповнення статті 100 ЦПК України новою частиною шостою, у якій слід передбачити процесуальний порядок фіксації та подання електронних доказів, які не передбачають засвідчення електронним підписом, зокрема, електронних повідомлень (з месенджерів, електронної пошти, соціальних мережах, веб-сайтах тощо).

Окрему увагу слід приділити питанню забезпечення електронних доказів. У зв'язку з наявними технічними можливостями видалення повідомлень у більшості месенджерів, існує ризик безповоротної втрати таких доказів. У цьому контексті обґрунтованим видається доповнення статті 116 ЦПК України положенням, яке надає стороні право звернутись із клопотанням про забезпечення електронного доказу, зокрема електронного листування, шляхом:

1. Проведення огляду вебсторінки, месенджера чи соціальної мережі судом.
2. Фіксації змісту електронного листування адвокатом або нотаріусом із складанням протоколу огляду.
3. Залучення спеціалістів у сфері інформаційних технологій.
4. Направлення запиту до оператора месенджера (у разі технічної можливості).

З метою підвищення оперативності доказування та зменшення залежності від складних

підготовчих дій, доцільним є нормативне врегулювання можливості фіксації змісту електронного листування безпосередньо в судовому засіданні шляхом демонстрації повідомлень із пристрою сторони та складання відповідного процесуального протоколу із відображенням змісту, часу, технічних характеристик повідомлення.

Окрім того, через поширену відсутність юридичного зв'язку між електронною поштою, телефонним номером та фізичною особою, що унеможливорює належну ідентифікацію автора повідомлень, доцільним є ініціювання законодавчих змін щодо запровадження обов'язкової ідентифікації абонентів мобільного зв'язку та користувачів електронної пошти за аналогією з практикою Європейського Союзу. Також доцільно унормувати поняття «офіційна електронна адреса» як електронну пошту, прив'язану до паспортних або інших персональних даних особи, з метою забезпечення прозорості та доказової спроможності електронних комунікацій у цивільному процесі.

Висновки. Електронне листування у месенджерах дедалі частіше використовується як доказ у цивільному процесі України, що свідчить про поступову адаптацію судової системи до умов цифрового середовища. Незважаючи на відсутність чітко окреслених процесуальних вимог щодо його оформлення та засвідчення, національна судова практика демонструє готовність визнавати такі докази за умови встановлення їх автентичності, достовірності, релевантності та належності, а також за наявності переконливих даних щодо особи автора/рів.

Водночас залишається низка істотних проблем, що ускладнюють ефективне використання електронного листування як доказу. Насамперед ідеться про технічну можливість фальсифікації скріншотів, редагування або видалення повідомлень, а також про відсутність вбудованих механізмів перевірки достовірності інформації у більшості популярних месенджерів. Крім того, не врегульовано порядок засвідчення копій електронного листування у паперовій або графічній формі, що ставить під сумнів їхню процесуальну допустимість.

На підставі проведеного дослідження вважаємо, що пріоритетними напрямками удосконалення використання електронного листування у якості доказу мають стати:

- Нормативне закріплення порядку подання електронного листування як доказу.
- Визначення способів ідентифікації автора повідомлень.

• Унормування порядку засвідчення скріншотів та інших форм фіксації електронного листування (зокрема, у месенджерах).

Таким чином, сучасна судова практика засвідчує актуальність і доцільність як процесуальних, так і технічних змін, спрямованих

на забезпечення ефективного використання електронних повідомлень у системі доказування. Рациональне поєднання нормативної конкретизації, сучасних судових підходів та технічного прогресу має стати запорукою формування сталого механізму правосуддя у цифрову епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петренко В. С. Електронні листи як докази у судочинстві. *Актуальні проблеми захисту права власності* : матер. кругл. столу (м. Одеса, 17 червня 2016 р.) за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса. Фенікс. 2016. С. 48–51.
2. Чванкін С. А. Доказове значення даних з електронних повідомлень у цивільному судочинстві. *Часопис цивілістики*: наук.-практ. журн. редкол.: С. В. Ківалов, Є. О. Харитонов, К. Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]. Одеса : НУ «ОЮА», 2021. Вип. 40. С. 50–55.
3. Рішення Городоцького районного суду Хмельницької області від 02.12.2019 р. у справі № 672/842/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86021642>
4. Постанова Верховного Суду від 25 березня 2020 року у справі № 570/1369/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88602149>
5. Постанова Верховного Суду від 17 квітня 2020 року у справі № 905/2319/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88842957>
6. Привиденцев О. Г. Способи ідентифікації повідомлень як доказу в цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 156–159. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/40.pdf
7. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 30 жовтня 2019 року у справі № 711/9146/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85168429>
8. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 7 липня 2021 року у справі № 587/2051/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98509079>
9. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 25 червня 2021 року у справі № 643/6581/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97899133>
10. Сакара Н. Судова практика щодо оцінки електронних доказів. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Sakara_prez.pdf
11. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Рішення Вищої Ради Правосуддя від 17.08.2021, № 1845/0/15–21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>

Дрогозюк К.Б. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЛИСТУВАННЯ В МЕСЕНДЖЕРАХ ЯК ДОКАЗ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Електронне листування, що здійснюється за допомогою месенджерів, набуває дедалі ширшого застосування як доказ у цивільному судочинстві України, що свідчить про поступову інтеграцію судової системи до умов цифрового середовища. Попри відсутність чітко визначених процесуальних норм щодо оформлення та засвідчення такого роду доказів, вітчизняна судова практика демонструє схильність до їх визнання за умови дотримання критеріїв автентичності, достовірності, релевантності та належності, а також за наявності переконливих доказів, що дають змогу встановити особу автора повідомлень.

З урахуванням розвитку цифрових технологій та активного використання електронних засобів комунікації у повсякденному житті, зокрема месенджерів, електронної пошти та соціальних мереж, особливої актуальності набуває дослідження питання допустимості, належності, достовірності та доказової сили такого листування в суді.

У статті проаналізовано процесуальний порядок використання електронного листування в месенджерах (Viber, Telegram, WhatsApp, Messenger тощо) як доказу в межах цивільного судочинства України, а також досліджено проблемні аспекти, пов'язані із представленням такого листування як належного та допустимого доказу в цивільних справах.

Автор досліджує нормативне регулювання електронних доказів, зокрема відповідні положення ЦПК України, та звертає увагу на судову практику, що демонструє формування підходів до оцінки месенджер-листування як належного й допустимого доказу. Розглянуто процесуальні аспекти подання таких доказів – у вигляді скріншотів, друківаних копій чи відеозаписів із пристроїв.

Особливу увагу приділено питанню автентичності повідомлень, ідентифікації автора та часу відправлення, а також можливості їх експертного дослідження. Виокремлено потенційні ризики фальсифікації та підміни інформації.

На основі аналізу теорії та практики зроблено висновки щодо необхідності удосконалення процесуального законодавства України з урахуванням цифрових реалій та забезпечення належних гарантій справедливого судового розгляду.

Ключові слова: електронний доказ, електронне повідомлення, скріншот, месенджер, цивільний процес, месенджери.

Drogoziuk K.B. THE USE OF ELECTRONIC CORRESPONDENCE IN MESSENGERS AS EVIDENCE IN CIVIL PROCEEDINGS IN UKRAINE: THEORETICAL AND PRACTICAL LEGAL ASPECTS

Electronic correspondence conducted via messengers is increasingly used as evidence in civil proceedings in Ukraine, reflecting the gradual integration of the judicial system into the digital environment. Despite the lack of clearly defined procedural rules regarding the formatting and authentication of such evidence, national case law demonstrates a tendency to recognize it, provided that the criteria of authenticity, credibility, relevance, and admissibility are met, and that convincing data confirming the identity of the message author is presented.

At the same time, a number of significant challenges hinder the effective use of electronic correspondence as evidence. These include, in particular, the technical possibility of falsifying screenshots, editing or deleting messages, and the absence of built-in mechanisms for verifying the authenticity of information in most widely used messengers. An additional issue lies in the lack of a unified procedure for authenticating copies of electronic correspondence in paper or graphic form, which raises doubts regarding their procedural admissibility.

The article explores the theoretical and legal foundations as well as practical aspects of using electronic messaging via instant messengers (such as Viber, Telegram, WhatsApp, Signal, Facebook Messenger) as evidence in civil proceedings in Ukraine. In the context of rapid digitalization, the issue of adapting procedural legislation to new realities of communication between parties is gaining increasing relevance. Electronic correspondence is becoming a frequent carrier of significant evidentiary information in civil cases – from confirming agreements to establishing breaches of obligations.

The author analyzes current Ukrainian legislation on civil evidence, particularly the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine, as well as the case law of the Supreme Court concerning the admissibility, relevance, credibility, and sufficiency of electronic messaging as a form of electronic evidence. Special attention is given to procedural requirements regarding the form and method of presenting such evidence in court, including screenshots, printouts, screen recordings, and other formats.

The paper also examines the ways to establish the authenticity of electronic messages, focusing on the identification of the sender, the time and place of message transmission, and the potential use of expert examination. Key risks and issues related to the falsification or selective presentation of messages are identified, along with legal approaches to overcoming these challenges.

Based on an analysis of judicial practice, the article concludes with insights into the emerging trends regarding the acceptance of messenger correspondence as admissible and relevant evidence. It also offers recommendations for improving the legal regulation in this field. The author substantiates the need for legislative clarification of terms, procedures, and evidentiary standards that align with modern digital realities, while ensuring compliance with the principles of adversarial proceedings and fair trial.

Key words: electronic evidence, electronic message, screenshot, messenger, civil process, messengers.